

Vägarnas historia

Återutgivning av text från 1880

En gratis e-bok från
e-boksforlaget.se

**Vägarnas historia
- Återutgivning
av text från 1880**

av Herman Hofberg

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand
Virvelvind Förlag, Lysekil
Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om vägarnas historia här i Sverige.

Du får läsa om forntidens enkla vägar för fotgängare och hästar, medeltidens förbättrade transporter till 1800-talets "moderna" slingrande vägar.

Den här texten publicerades ursprungligen 1880 i den svenska tidskriften "Läsning i hemmet för hvar dag i året" med rubriken "Om uppkomsten af våra vägar".

Texten skrevs under signaturen "Herm. H—g." (1823–1883).

Den här e-boken publicerades på sajten e-boksforlaget.se i maj 2016.

Du får gärna länka till den här e-boken eller skicka vidare e-boken till vänner och bekanta. Du får till och med ladda ner den och sprida den vidare på din egen sajt eller blogg – men då kan vi inte göra eventuella ändringar, rättelser eller kompletteringar.

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Vägarnas historia

Den här texten publicerades ursprungligen år 1880 i tidskriften "Läsning i hemmet för hvar dag i året. Illustrerad svensk familjebok utgifven af Herm. Hofberg" med rubriken "Om uppkomsten af våra vägar". Författare till texten är "Herm. H – g." (1823–1883).

Den, som instufvad i en beqväm jernvägskupé ilar fram med en snälltågsfart af tre mil i timmen, gör sig förmodligen icke besvär med att tänka öfver med hvilka simpla samfärdsmedel våra förfäder måste nöja sig, och huru många grader i utveckling våra landsvägar haft att genomgå innan de nått den relativa förträfflighet de nu ega.

Under hednatiden, då hvarje släkt lefde inom sin egen bygd utan beröring eller umgänge med andra, funnos få eller inga vägar i landet. Man hjälpte sig fram så godt man kunde öfver elfvar och utefter vattendragen med farkostar, hvilka, emedan de i verkligheten icke vore annat än urholkade stockar af ek, fingo namn af »ekstockar», en benämning, som ännu bibehålles för de flatbottnade farkoster, som ros med åror. Till lands voro

vägarne ursprungligen icke annat än gångstigar, hvilka, då landet ännu var uppfyllt med skogssnår och kärrmarker, gerna följde höjderna och åsarne. Vi hafva bland annat ett bevis härför i det att ordet *stig* ingår i namnet på en del vägar, hvilka i århundraden varit allfari-vägar, såsom Ramstigen i Nerike, Letstigen i Vermland, Nissastigen i Småland o. s. v. Efter hand förbättrades gångstigarna på det sätt, att man öfver kärrmarker och sankare ställen lade antingen kafvelbroar af afhuggna trästammar, eller flera rader stenar, hvilka stenfyllningar ännu äro synliga på många ställen och i somliga landskap få namn af »jättebroar». Der bäckar och åar mötte lades öfver dem en spång af trästammar, eller öfvergick man dem vid något vad. Så utbildades under århundradens förlopp stigen till »färdväg», d. v. s. en väg, på hvilken man kunde färdas med häst, ehuru ej med åkdon, som ännu voro okända. Emellertid voro till och med de mer befarna vägarne länge så oansenliga, att man brukade »bleka» eller hugga märken i de närmast vägen stående träden, på det de resande icke skulle fara vilse.

När efter kristendomens inträde i landet, kyrkor allmänt begynte byggas, vid hvilka folket samlades om söndagarne, blef en nödvändig följd att till dessa samlingsorter anlägga vägar. Att kyrkväg länge var liktydig med ridväg framgår deraf, att annexkyrkorna ännu i Gustaf II Adolfs tid benämndes »ridkyrkor», eller kyrkor, till hvilka man färdades ridande. När folket for till kyrkan, red hustrun i tvärsadel med något af barnen i sitt knä, medan bonden gick förut och gjorde vägen fri genom

att »lägga ner lägen» (stättor) eller öppna led och grindar. För »forslor», som måste verkställas sommartiden, betjenade man sig af »klöfjande», d. v. s. att ett par säckar eller korgar, som innehöllo lasset, blefvo sammanbundna och fingo hänga en på hvardera sidan om hästen. Formannen fattade betslet, hvars träns lades öfver hästens nos, och så bar det af öfver stock och sten. På detta sätt klöfjades i bergslagen malm från grufvorna, på samma sätt fraktades spannmål till eller från städerna o. s. v. Införandet och ett allmännare bruk af åkdon vid slutet af medeltiden verkade en stor omdaning af färdstigarne. Det blef nu mer en nödvändighet icke blott att »broa» vägen, bortskaffa de största stenarna och fylla de djupaste hålorna, utan jemväl lägga ut vägen på bredden, så att ett par åkande, som möttes, kunde komma förbi hvarandra. Med de förbättringar vägarne undergingo bibehölls dock den gamla stigens riktning, så att man hade qvar dess halsbrytande backar och otaliga krökningar. Häri ligger förklaringen hvarför våra gamla vägar slingra sig i en mängd bugter, der marken för öfrigt är jemn, en sak som säkert fallit mången i ögonen, utan att han kunnat göra sig reda för anledningen härtill.

Man må ej föreställa sig, att ridvägarnes förvandling till landsvägar var några årtiondens eller en människolefnads, verk. Härtill fordrades århundraden och genomfördes egentligen först sedan en allmän vägdelning egt rum under förra hälften af 1600-talet, då landsvägarne jemväl började förses med milstolpar. Ett jättesteg till vägarnes förbättring åstadkoms genom 1734

års lag, hvars byggningabalk meddelar de första omständliga föreskrifter om allmänna vägars underhåll. Dessa föreskrifter hafva i förening med ökad samdfärdsel samt nit och allvar hos dem, som haft uppsigten om våra vägar sig anförtrodd, efter hand bragt dem till det bestånd de för närvarande ega.

Om allfari-vägarna i sitt nu varande skick sålunda lemna föga öfrigt att önska, är förhållandet långt ifrån detsamma med de mindre vägarna och särskildt hvad beträffar enskildes vägar. Många af dessa hafva visserligen blott en historia, från gårdagen, men lemna ej för ty en fullt »historisk» bild af, huru landets vägar sågo ut för blott ett par århundraden sedan.

Farvåg vid norska gränsen.

Viktiga ord och personer

Gustaf II Adolf.

[1594–1632] Svensk kung från 1611 till sin död 1632. Grundlade det svenska stormaktsväldet genom en serie erövringsskrig. Betraktas av många som en av världshistoriens främsta fältherrar. Dödades under slaget vid Lützen den 6 november 1632.

Hofberg, Herman.

[1823–1883] Svensk läkare och fornforskare. Är mest känd för sitt arbete på Nationalmuseum och för sitt verk "Genom Sveriges bygder" från 1882.

Snälltåg.

Gammalt namn på olika typer av express- och snabbtåg. Ordet kommer från tyskans "schnell" som betyder "snabb".

Fler böcker från E-boksforlaget.se

Här är några flera e-böcker från E-boksforlaget.se

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

På vår sajt hittar du mer information om böckerna samt länkar.

Ett urval av våra e-böcker

001	"Greby gravfält – det vackraste gravfältet i Sverige"	011	"Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
002	"222 galna fakta om filmstjärnor och kändisar"	012	"Forn tidens perioder" (1892)
003	"99 galna fakta du inte visste om bad"	013	"Skäggets historia" (1893)
004	"Hollyhotell – triviaboken om kändisar på hotell"	014	"Midvinterns solfest" (1894)
005	"Sølgudens yxa och Tors hammare" (1899)	015	"Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
006	"Svenska djur i folktron" (1898)	016	"Bohusläns bygdeborgar" (1909)
007	"Galna väderrubriker – 155 exempel från kvällstidningarna"	017	"Bohuslänska hällristningar" (1879)
008	"Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)	018	"Kattens kulturhistoria" (1882)
009	"Galna rockstjärnor – 199 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"	019	"Ett besök i Venedig år 1878"
010	"250 galna fakta om fotbolls-VM"	020	"Strandgatan i Visby år 1879"
		021	"Märkliga orter i Sverige" (1883)
		022	"Resa på Dalslands kanal år 1877"
		023	"Nyköpings slott" (1877)
		024	"Djurens sömn" (1889)
		025	"Katten i forntida Egypten" (1889)
		026	"Ett besök i Marstrand år 1882"
		027	"Runlejonet i Venedig" (1871)

028	"Dryckenskapens faror" (1894)	054	"Förbindelse mellan Skandina-
vien och västra Europa före Kristi
födelse" (1889)
029	"Min resa i Blekinge och Kalmar
år 1854"	055	"Vadstena slott" (1875)
030	"En utflykt på Mälaren år 1871"	056	"Skildring av Island" (1870)
031	"Keltarnas historia" (1883)	057	"Husaby kyrka" (1899)
032	"Jack Uppsprättaren – Världens
första bok om seriemördaren Jack
the Ripper" (1889)	058	"Besök på Gripsholms slott år
1895"
033	"Svear och götar under folkvan-
dringstiden" (1905)	059	"Hällristningarna i Järrestad"
(1881)
034	"Ett dygn på månen år 1870"	060	"Ett besök i Rom år 1870"
035	"Blomsterspråket" (1888)	061	"Orkidéernas historia" (1894)
036	"Vikingatidens Lund och Birka"
(1909)	062	"Besök på Helgoland år 1874"
037	"Fynden i Troja" (1878)	063	"Nyaste och tillförlitligaste Dröm-
boken" (1918)
038	"Skildring af Vestergötland år
1882"	064	"1870-talets bästa tips för frisy-
r och utseende"
039	"Kalmar slotts historia" (1880)	065	"Nordens fartyg från hednatiden"
(1872)
040	"Ett besök i Södertälje år 1881"	066	"Guide till Uppsala år 1875"
041	"En färd på Donau år 1882"	067	"Skildring av Blekinge år 1882"
042	"Ringmuren i Visby" (1874)	068	"Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby"
(1877)
043	"Skildring av Värmland år 1882"	069	"Anmärkningar rörande figurteck-
ningar från forntiden" (1842)
044	"Julen på 1870-talet – Skildrin-
gar och illustrationer i svenska
tidskrifter "	070	"Skildring av Bohuslän år 1882"
045	"Om julens härkomst" (1899)	071	"Gripsholms slott" (1877)
046	"Jomsvikingarnas saga" (1888)	072	"Skildring av Dalsland år 1882"
047	"Julen i Skåne på 1820-talet"	073	"Skildring av Närke år 1882"
048	"Fredrikstens fästning och
Karl XII" (1879)	074	"Skildring av Öland år 1882"
049	"Skildring av Göteborg år 1882"	075	"Lyxens historia" (1870)
050	"Skildring av Halland år 1882"	076	"Skildring av Stockholm år 1882"
051	"Skånska fornminnen" (1853)	077	"Sveriges 33 mest sevärda
vikingaplatser"
052	"Norrköpings historia" (1871)	078	"Skildring av Västmanland år
1882"
053	"Ett besök i Waxholm år 1870"		

079	"Skildring av Härjedalen år 1882"	102	"Ölands fornminnen" (1874)
080	"Ett besök i Strängnäs år 1874"	103	"Sigtunas tidiga historia" (1872)
081	"Ett besök i Visby år 1906"	104	"Tors hammare" (1872)
082	"Skildring av Gästrikland år 1882"	105	"Skildring av Dalälven år 1876"
083	"Skildring av Jämtland år 1882"	106	"Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
084	"Gaffelns historia" (1889)	107	"Hällristningarnas ålder" (1869)
085	"Hervars och Hedreks saga" (1888)	108	"Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
086	"Gråfkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)	109	"Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
087	"Bohus fästning" (1869)	110	"Sherlock Holmes: Beryllkronan"
088	"En resa på Rhen år 1866"	111	"Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
089	"Skildring av Gotland år 1882"	112	"Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
090	"Falu grufvas historia" (1864)	113	"Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
091	"Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)	114	"Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
092	"Rundtur i södra Frankrike år 1880"	115	"Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
093	"Sveriges hundraser" (1880)	116	"Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
094	"Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)	117	"Sherlock Holmes: Blodbokarna."
095	"Borgholms slottsruin" (1878)	118	"Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
096	"Vårt solsystem" (1878)	119	"Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
097	"Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)	120	"Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
098	"Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)	121	"Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
099	"Ett besök på Djurgården sommaren 1868"	122	"Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
100	"Hilmas Alaska" Resguide till guldgräverskans trädgård av cement.	123	"Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
101	"Skildring av Ångermanland 1882"	124	"Sherlock Holmes: Börmäklarens biträde"

125	"Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"	146	"SVT-skandaler 1. Den otroliga historien: Så blev "På spåret" filmerna olagliga"
126	"Sherlock Holmes: Krymplingen"		
127	"Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"	147	"Fyra skadade är mindre än fem döda – 444 tjuvlyssnade citat på en kvällstidning"
128	"Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"	148	"Sherlock Holmes: En studie i rött"
129	"Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"	149	"Forn tidens sjörövare i Medelhavet" (1870)
130	"Skildring av Södermanland år 1882"	150	"33 Viking places to visit in Sweden – guidebook to ruins and museum"
131	"Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)		
132	"Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)		
133	"Ett besök i Ystad år 1872"		
134	"Petras helgedomar" (1921)		
135	"Ett besök i Boxholm år 1885"		
136	"Resor med luftballong år 1873"		
137	"Ett fartyg från vikingatiden – fyndet av Tuneskeppet 1867"		
138	"Skildring av Östergötland år 1882"		
139	"Ännu fler galna rockstjärnor – 200 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"		
140	"Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)		
141	"Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"		
142	"Guide till biskötsel" (1885)		
143	"Ett besök i Roms katakomber år 1870"		
144	"Skildring av Riseberga kloster ruiner" (1874)		
145	"Citatboken. 222 kändisar om sin ålder och om att bli gamla"		